
TURINYS

ĮŽANGA	2
MAKROEKONOMIKA	2
BVP, kainų augimas ir nedarbas	2
Importas ir eksportas	4
Šešėlinė ekonomika ir mokesčių našta	4
NAMŲ ŪKIAI.....	5
Pajamos	5
Taupymas ir investicijos.....	6
ĮMONIŲ FINANSAI IR INVESTICIJOS	7
PINIGAI	8
IŠVADOS	8
TYRIMO EKSPERTAI	19

CONTENTS

INTRODUCTION	10
MACROECONOMICS.....	10
GDP growth, prices and unemployment	10
Imports and exports	12
The shadow economy and tax burden.....	13
HOUSEHOLDS	14
Income.....	14
Savings and investments	14
CORPORATE FINANCE AND INVESTMENTS	15
MONEY.....	16
CONCLUSIONS	16
SURVEY PARTICIPANTS	19

Parengė / Prepared by: Vytautas Žukauskas

Vertė / Translated by: Asta Tobulevičienė

Projektą finansuoja / Funded by:

AB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“

IVADAS

Lietuvos laisvosios rinkos institutas (toliau – LLRI) pristato *dvidešimt penktąjį* Lietuvos ekonomikos tyrimą, kuriame pateikiami rinkos dalyvių Lietuvos ekonomikos rodiklių 2009 metų vertinimai ir patikslintos 2010 metų prognozės. Šis tyrimas buvo atliktas 2010 m. sausio mėn.

LLRI tyrimas buvo pradėtas 1997 m. Jis remiasi rinkos dalyvių sutarimo paradigma, grindžiama racionalių lūkesčių teorija¹. Ši teorija teigia, kad ekonominis kintamasis gali būti siejamas su pastebimais procesais, o rinkos dalyviai vertinimus ir prognozes, susijusias su šiais procesais, formuoja, naudodami visą jiems prieinamą informaciją. Vertinimai ir prognozės yra tuo patikimesni, kuo daugiau informacijos jie turi. Manoma, kad daugiausia informacijos apie ekonomikos procesus turi asmenys, nuolat naudojančys ją tiesioginėje veikloje, o jų veiklos sėkmė atspindi informacijos apdorojimo gebėjimus.

Pagrindinis LLRI tyrimo tikslas – pateikti Lietuvos ekonomikos rodiklių vertinimus ir prognozes, paremtas rinkos dalyvių nuomone, apžvelgti veiksnius, galėjusius turėti įtakos respondentų vertinimams ir lūkesčiams.

Rinkos dalyvių prognozės pateikiamos 4 skyriuose. Pirmame skyriuje nagrinėjamas bendrojo vidaus produkto (BVP) augimas, BVP šešėlinės ekonomikos dalis, importo ir eksporto augimas, vartojimo ir gamintojų kainų pokyčiai, nedarbo lygis ir mokesčių naštos dydis nuo BVP. Antrame skyriuje aptariami namų ūkių rodikliai: darbo užmokestis, namų ūkių pajamos ir investicijoms bei santaupoms skiriamos pajamų dalys. Trečias skyrius yra skirtas įmonių rodikliams aptarti: įmonių pelningumui, nuosavo kapitalo grąžai ir investicijoms, mokslui ir naujovėms skiriamai išlaidų daliai. Ketvirtame skyriuje nagrinėjama kreditų kaina. Tyrimo pabaigoje lentelėje teikiami apibendrinti tyrimo rezultatai.

¹ Vienas žinomiausių ekspertų sutarimo paradigma grindžiamų tyrimų yra nuo 1946 m. JAV atliekamas „Livingston“ tyrimas. Jo rezultatai reguliariai skelbiami Filadelfijos federalinio rezervų banko interneto puslapyje (žr. <http://www.phil.frb.org>).

Šioje apklausoje dalyvavo 56 ekspertai. Respondentų atranka nėra reprezentacinė: tyrimo dalyviai neskirstomi pagal atstovaujamas veiklos rūšis, įmones ar regionus – apklausoje dalyvauti kviečiami sėkmingai dirbančių įmonių specialistai. Respondentai prašomi nurodyti ne atstovaujamos įmonės ar šakos rodiklius, bet bendras šalies realijas atitinkančias reikšmes, remiantis visa jiems prieinama informacija. Reikia paminėti, kad apklausos dalyvių prašoma įvertinti ir prognozuoti tik tuos rodiklius, kuriuos, jų manymu, jie gali įvertinti. Dauguma šios apklausos respondentų yra dalyvavę LLRI tyrime ir anksčiau. Apklausos dalyvių sąrašas teikiamas leidinio pabaigoje.

LLRI dėkoja tyrimo dalyviams ir rėmėjams, taip pat visiems, pateikusiems pastabų ir pasiūlymų.

MAKROEKONOMIKA

BVP, kainų augimas ir nedarbas

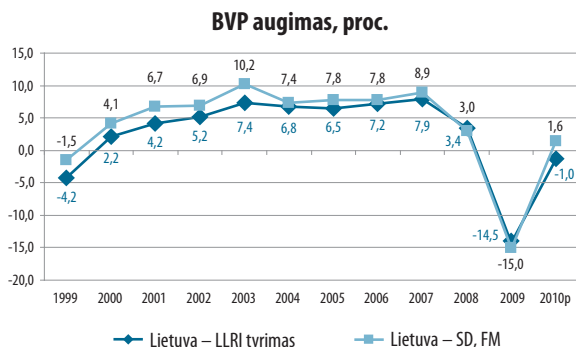
LLRI tyrime **bendrasis vidaus produktas** apibrėžiamas kaip šalies viduje per tam tikrą laikotarpį galutiniam vartojimui pagamintų prekių ir paslaugų verčių suma, įskaitant ir šešėlinėje rinkoje sukurtą vertę.

LLRI tyrime **vartotojų kainų pokytis** apibrėžiamas kaip prekių ir paslaugų, skirtų vartoti namų ūkyje, vidutinių kainų pokytis per metus, lyginant kainų lygius metų pabaigoje.

LLRI tyrime gamintojų prekių ir paslaugų kainų pokytis suvokiamas kaip prekių, naudojamų tolimesniame vertės kūrime, kainų pokytis per metus, kai lyginami kainų lygiai metų pabaigoje. Vertinamos kainos tų prekių, kurias gamintojai perka, o ne parduoda.

Nedarbo lygis LLRI tyrime apibrėžiamas kaip bedarbių – darbingo amžiaus asmenų, neturinčių darbo ir ieškančių jo, bet nebūtinai užsiregistravusių Darbo biržoje – skaičiaus ir darbo jėgos santykis. **Darbo jėga** – tai visi darbingo amžiaus gyventojai. LLRI tyrimo dalyviai buvo paprašyti įvertinti nedarbo lygį šalyje metų pabaigoje.

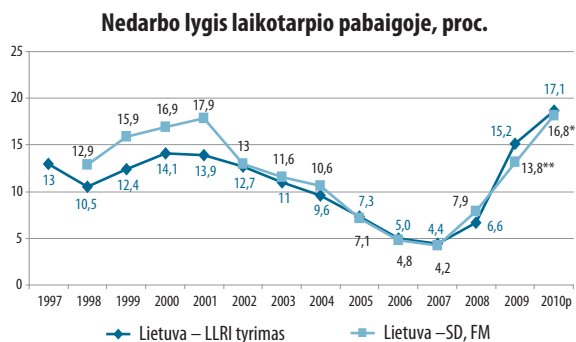
Naujausias, 25-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas, atliktas 2010 sausio mėnesį, rodo, kad rinkos dalyviai nusiteikę šiek tiek optimistiškiau nei prieš pusę metų. Tai rodo truputį geresni daugelio ekonominių rodiklių vertinimai ir prognozės lyginant su tyrimu, atliktu 2009 m. rugsėjo mėn. Nepaisant to, optimizmas yra labai nuosaikus, rinkos dalyviai prognozuoja, kad 2010 m. Lietuvos ekonomika vis dar trauksis, didės nedarbas.

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas (SD), Lietuvos finansų ministerija (FM), 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

Rinkos dalyvių vertinimu, 2009 m. Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) sumenko 14,5 proc. Prognozuojama, kad 2010 m. ekonomikos kritimas sulėtės, BVP sumažės dar 1 proc. Tai rodo, kad Lietuvos ekonomika šiais metais stabilizuosis, tačiau augti nepradės ir pagal sukuriamą BVP 2010 m. liks beveik tokioje pat padėtyje.

Vertinant prognozuojamą 1 proc. kritimą 2010 m., labai svarbu aptarti bazės efektą. 2009 m. Lietuvos ekonomikai susitraukus beveik 15 proc., 2010 m. 1 proc. BVP kritimas yra prognozuojamas jau nuo daug mažesnės BVP bazės 2009 m. Tai reiškia, kad nors prognozuojama, jog BVP kritimas 2010 m. beveik sustos, Lietuvos ekonomika 2010 m. vis dar bus giliame nuosmukyje, BVP 2010 m. apimtis bus žymiai mažesnė nei prieš ekonominę krizę.

* Vidutinis metinis nedarbo lygis; ** III ketvirtis
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas (SD), Lietuvos finansų ministerija (FM), 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

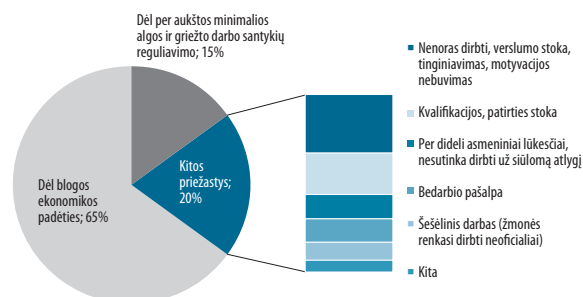
Vienas blogiausiai įvertintų rodiklių yra nedarbo lygis. Lyginant su 2009 m. rugsėjo mėnesį atliktu 24-uju tyrimu, nedarbo lygio 2009 m. vertinimo rinkos dalyviai nepakeitė: manoma, kad nedarbas siekė 15,2 proc. Tačiau 2010 m. rinkos dalyviai prognozuoja, kad nedarbas išaugs iki 17,1 proc. (2009 m. rugsėjį prognozuota, kad 2010 m. bus 15,3 proc. nedarbo lygis).

Situacija darbo rinkoje yra įtempta, Darbo biržos duomenimis, 2010 m. sausio 1 d. buvo užregistruota 269 tūkst. bedarbių. Bedarbių skaičius per 2009 m. daugiau nei padvigubėjo (2009 m. sausio mėn. bedarbių Darbo biržoje užfiksuota 125 tūkst.).

Tyrimo dalyviai buvo klausiami, kokia dalis 2009 m. buvusių bedarbių (procentais nuo visų bedarbių skaičiaus) negalėjo rasti darbo dėl blogos ekonominės padėties, ir kuri dalis – dėl per aukštos minimalios mėnesinės algos, griežto darbo santykių reguliavimo ar kitų priežasčių.

Kaip didžiausią nedarbo 2009 m. priežastį ekspertai įvardino blogą ekonominę padėtį. Jų vertinimu, nepalanki ekonominė padėtis lėmė 65 proc. bedarbystės. Dėl per aukštos minimalios algos bei griežto darbo santykių reguliavimo darbo susirasti negalėjo 15 proc. bedarbių. Kitoms priežastims rinkos dalyviai priskyrė 20 proc. (žr. paveikslą žemiau) nedarbo.

2009 m. metų nedarbo priežastys

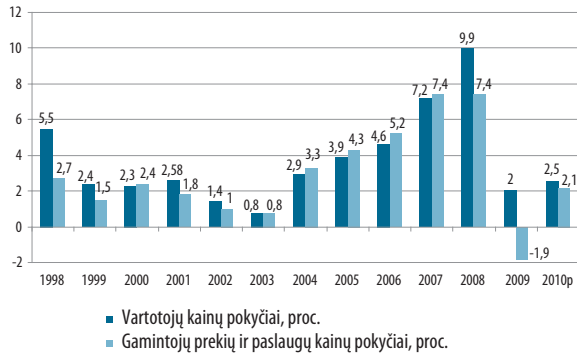
Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

Tarp kitų nedarbo priežasčių dažniausiai paminėtas yra nenoras dirbti, motyvacijos nebuvimas. Antra pagal dažnumą minėta priežastis – kvalifikacijos ir patirties stoka. Trečioje – per dideli darbą norinčių susirasti žmonių lūkesčiai.

Didelį nedarbą, viena vertus, lemia prastėjanti šalies ekonominė padėtis, kita vertus, norinčiųjų išsidarbinti asmeninės savybės bei darbo rinkos reguliavimas. Svarbu paminėti, kad nors Lietuvoje itin griežti darbo santykių reguliavimai bei susidariusi

sudėtinga padėtis nedarbo rinkoje, darbo santykių liberalizavimo sprendimų, galinčių sumažinti nedarbo lygį, nesiimta. LLRI tyrimo duomenimis, mažinant minimalią algą bei laisvinant darbo santykių reguliavimą, 2009 m. darbą būtų galėję rasti 40 tūkst. bedarbių.

Vartotojų ir gamintojų kainų pokyčiai, proc.

Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

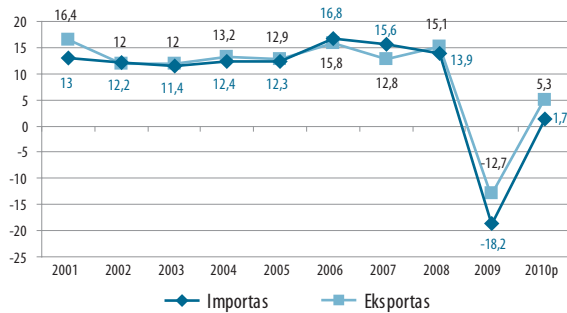
Vartotojų ir gamintojų kainų augimo vertinimus ir prognozes, lyginant su 24-uju tyrimu, rinkos dalyviai koregavo nedaug. Teigiama, kad 2009 m. vartotojų kainų augimas sulėtėjo iki 2 proc., o šiais metais vartotojų kainos išaugs 2,5 proc. Rinkos dalyvių vertinimais, 2009 m. gamintojų kainos krito beveik 2 proc. Šiais metais jos paaugs kiek daugiau nei 2 proc. Kainas žemyn spaudžia mažėjanti prekių ir paslaugų paklausa, kainų augimui įtakos turi brangstanti elektros energija uždarius Ignalinos atominę elektrinę ir didėjanti pasaulinė energijos išteklių kaina.

Importas ir eksportas

Tyrimo **importo ir eksporto augimas** apibrėžiamas kaip per metus oficialiai deklaruojamų ir nedeklaruojamų atitinkamai importuotų ir eksportuotų prekių ir paslaugų vertės pokytis, palyginti su prieš tai buvusiu laikotarpiu.

Lyginant su prognoze daryta 2009 m. rugsėjo mėn., rinkos dalyviai eksporto dinamikos 2009 m. vertinimo beveik nepakeitė. 2009 m. eksportas krito beveik 13 proc. (rugsėjo mėn. duomenimis, eksporto kritimo prognozė 2009 metams – 14 proc.) Rinkos dalyviai optimistiškiau vertina eksporto plėtros perspektyvas 2010 m. – prognozuojama, kad eksportas šiais metais augs 5,3 proc.

Užsienio prekybos augimas, proc.

Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

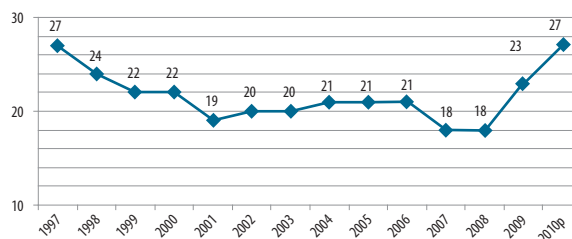
Ekspertų vertinimu, 2009 m. importas krito apie 18 proc., 2010 m. importas turėtų paaugti beveik 2 proc. Greitesnė eksporto, lyginant su importu, augimo tendencija išlieka. Ji rodo rinkos dalyvių nuomonę, kad užsienio rinkos atsigaus greičiau nei Lietuvos vidaus rinka, o matoma Lietuvos ekonomikos atsigavimo kryptis – eksportas.

Šešėlinė ekonomika ir mokesčių našta

Šešėlinė ekonomika LLRI tyrime suprantama kaip per metus galutiniam vartojimui šalies viduje pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų, oficialiai nedeklaruojamų dėl mokesčių ar reguliavimų, vertė.

Santykinė mokesčių našta LLRI tyrime – visų mokesčių valstybės bei savivaldybių biudžetų ir fondų pajamų santykis su bendroju vidaus produktu.

Šešėlinės ekonomikos dalis BVP, proc.

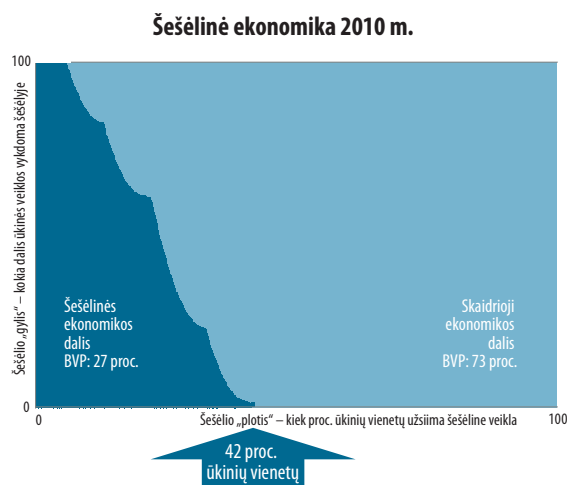

Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

LLRI tyrimo duomenimis, šešėlis išlieka aktualia Lietuvos ekonomikos problema. Rinkos dalyvių vertinimais šešėlinės ekonomikos dalis BVP 2009 m. siekė 23 proc. ir palyginti su 2008 m. išaugo net 5 proc. punktais. Ekspertai prognozuoja, kad šiais metais šešėlinės ekonomikos augimo tendencija išliks. Manoma, kad 2010 m. šešėlinė ekonomika pasieks apie 27 proc. BVP.

Tyrimo dalyviai taip pat buvo klausiami, kiek ekonomine veikla užsiimančių ūkio vienetų bent dalį savo veiklos vykdė šešėlyje 2009 m. ir vykdys šešėlyje 2010 m. Tyrimo duomenimis, bent dalį savo veiklos šešėlyje 2009 m. vykdė 37 proc. ūkio vienetų, manoma, kad 2010 m. ši dalis sieks 42 proc. Šešėlis šiame klausime suprantamas kaip vokeliai, pajamų nuslėpimas, nelegali gamyba ar paslaugų teikimas, kita veikla bandant nuslėpti mokesčius. Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti šešėlio dydį ne lyginant su BVP, o vertinant šešėline veikla užsiimančių ūkio vienetų dalį.

Minėti du rodikliai (šešėlinės ekonomikos dalis BVP bei šešėline veikla užsiimančių ūkio vienetų dalis) skirtingai apibūdina šešėlinę ekonomiką. Šešėline veikla užsiimančių ūkio vienetų dalį galima būtų pavadinti šešėlio pločiu. Šis rodiklis apibūdina, kaip plačiai šešėlinė veikla paplitusi tarp ekonominių veiklų vykdančių ūkio vienetų, t.y. kiek iš jų bent dalį savo veiklos vykdė šešėlyje. Šešėlinės ekonomikos dalį BVP galima būtų pavadinti šešėlio gyliu, kadangi jis atspindi, kokią dalį savo veiklos ūkio vienetai vykdė šešėlyje. Šešėlinės ekonomikos 2010 m. vizualizacija pagal šiuos du rodiklius paveiksle žemiau.

Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

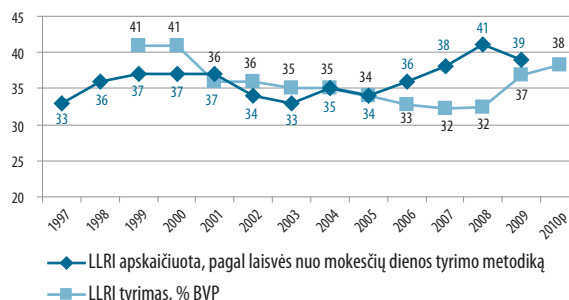
Tai, kad 42 proc. ūkinių vienetų 27 proc. BVP sukuria šešėlyje parodo, kad šešėlio plotis yra didesnis už jo gylį, – šešėlis paplitęs didelėje dalyje ūkinių vienetų, tačiau jie šešėlyje vykdė tik dalį savo veiklos.

Smarkiai augantis šešėlinės ekonomikos mastas susijęs tiek su bendru ekonominės šalies padėties blogėjimu, tiek su valdžios vykdoma ekonomine politika. Didėjanti mokesčių našta, nemažėjanti įmonių administracinė našta, griežtas darbo santykių reguliavimas yra šešėlio didėjimo priežastys. Norint sumažinti še-

šėlinės ekonomikos mastą, į šias sritis turėtų būti nukreiptos valdžios pastangos.

Deja, valdžios siūlomos kovos su šešėliu priemonės, su keliomis menkomis išimtimis, nukreiptos ne į mokesčių naštos, reguliavimų, darbo santykių laisvinimą, o į baudžiamųjų priemonių šešėline veikla užsiimantiems žmonėms bei įmonėms didinimą. Nors deklaruojama, kad verslo administracinės naštos mažinimas, įmonių teisinės aplinkos tobulinimas, kontroliuojančių įstaigų pertvarka yra reikalingos, siūlomose kovos su šešėliu priemonėse konkrečių veiksmų šia kryptimi nėra numatyta. Šešėlinės ekonomikos mastą norima mažinti ne naikinant šešėlio atsiradimo priežastis, o griežčiau kovojant su jo pasekmėmis, griežčiau baudžiant žmones ir įmones.

Santykinė mokesčių našta

Šaltiniai: LLRI, 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

Viena iš šešėlinės ekonomikos augimo priežasčių yra auganti mokesčių našta. LLRI tyrimo duomenimis, 2009 m. mokesčių našta siekė net 37 proc. BVP, tai reiškia rekordišką 5 proc. punktų mokesčių naštos padidėjimą lyginant su 2008 metais. Rinkos dalyvių prognozėmis mokesčių našta ir toliau augs. Manoma, kad 2010 m. ji sieks 38 proc.

NAMŲ ŪKIAI

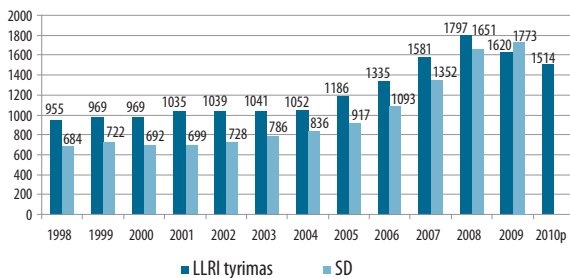
Pajamos

LLRI tyrime **namų ūkio pajamos** – tai vidutinės piniginės pajamos, kurias per mėnesį gauna namų ūkis. Jos apima pinigines įplaukas: darbo užmokestį, pensijas, stipendijas, palūkanas, dividendus, pajamas už nuomą, dovanas, laimėjimus, kyšius, pašalpas ir kitas deklaruojamas bei nedeklaruojamas įplaukas. Namų ūkis suprantamas kaip asmuo ar jų grupė, turinti bendrą biudžetą.

Vidutinis darbo užmokestis – vidutinis nurodyto laikotarpio mėnesinis atlyginimas asmeniui už darbą po mokesčių, gautas pinigais ir nebūtinai deklaruojamas.

Nors 25-ojo ekonomikos tyrimo dalyviai namų ūkių finansinę padėtį, buvusią 2009 metais, įvertinto geriau, nei rugsėjo mėnesį vykdytame 24-ajame tyrime, ekspertai prognozuoja, kad namų ūkių finansinė padėtis 2010 m., lyginant su 2009 m., blogės. Manoma, kad vidutinis darbo užmokestis mažės, krentančios namų ūkio pajamos lems mažesnę taupymą, namų ūkiai skirs mažiau lėšų ilgalaikio vartojimo prekėms.

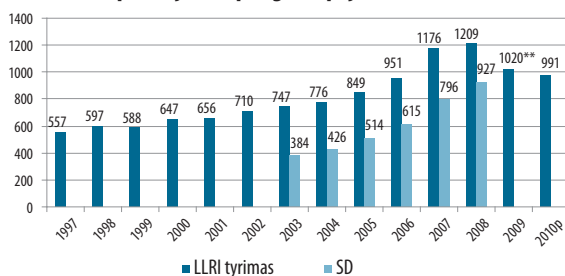
Vidutinis neto darbo užmokestis, Lt/mėn.

Šaltiniai: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas, Lietuvos statistikos departamentas (SD)

Tyrimo duomenimis, vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje 2009 m. siekė apie 1620 Lt, ir lyginant su 2008 m. sumažėjo beveik 10 proc. Prognozuojama, kad 2010 m. jis sumažės dar 6,5 proc. ir bus 1514 Lt. Pagal nominalų vidutinį darbo užmokestį Lietuva sugrįš maždaug į 2006 - 2007 m. Pagrindinė vidutinio darbo užmokesčio mažėjimo priežastis yra sparčiai augantis nedarbo lygis (žr. BVP ir kainų augimas, nedarbas). Tiek dėl ekonominės padėties, tiek dėl darbo santykių reguliavimo darbo rinkoje susidariusi padėtis, kuomet darbo ieškančiųjų žmonių skaičius smarkiai lenkia darbo vietų pasiūlą, skatina darbo užmokesčio mažėjimą.

Disponuojamos pinigines pajamas, Lt/mėn.*

*Vienam namų ūkio nariui (nuo 2008 metų – 2,63 asmens.)

** Su išskirtimis – 1044 Lt

Šaltiniai: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas, Lietuvos statistikos departamentas (SD)

Tyrimo duomenimis, namų ūkių pajamos 2009 m. sumažėjo daugiau nei vidutinis darbo užmokestis. 2009 m. disponuojamos namų ūkio pinigines pajamas vienam šeimos nariui siekė 1020 Lt (palyginti su 2008

m., jos sumažėjo 16 proc.). Greitesnį disponuojamų pajamų mažėjimą, palyginus su darbo užmokesčio mažėjimu, galima paaiškinti 2009 m. smarkiai augusiu nedarbu. Netekusių darbo žmonių namų ūkių pajamos sumažėjo, tačiau netekę darbo žmonės jau nebėra įtraukiami į vidutinio darbo užmokesčio vertinimus.

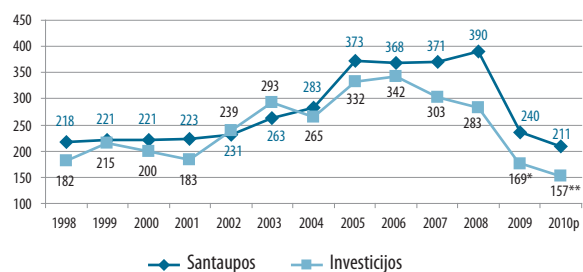
Prognozuojama, kad 2010 m. namų ūkio pinigines pajamas sumažės dar 3 proc. ir sieks 991 Lt.

Santaupos ir investicijos

Namų ūkio investicijos – tai lėšos, naudojamos ilgalaikiam turtui, vertybiniais popieriais ir stambiais pirkiniais įsigyti bei paskoloms, panaudotoms jiems pirkti, grąžinti. Santaupos – tai po investicijų ir kitų išlaidų likusios lėšos, kurias namų ūkiai laiko bankuose, namuose arba yra paskolinę.

Nors rinkos dalyviai kiek optimistiškiau nei 2009 m. rugsėjį įvertinto namų ūkių santaupas ir investicijas 2009 ir 2010 m., bendra tiek namų ūkių santaupų, tiek pajamų mažėjimo tendencija išliks. Kaip ir ankstesniame tyrime, ekspertų nuomone, mažėjančios namų ūkių pajamos lems žymų namų ūkių santaupų ir investicijų į ilgalaikio vartojimo prekes sumažėjimą. Turint omenyje, kad ilgalaikės vartojimo prekės Lietuvoje didžiąja dalimi yra importuojamos, investicijų mažėjimą patvirtina ir nuosaiki 2010 m. importo augimo prognozė.

Namų ūkių santaupos ir investicijos, Lt/mėn.

*Su išskirtimis 259 Lt.

** Su išskirtimis 239 Lt.

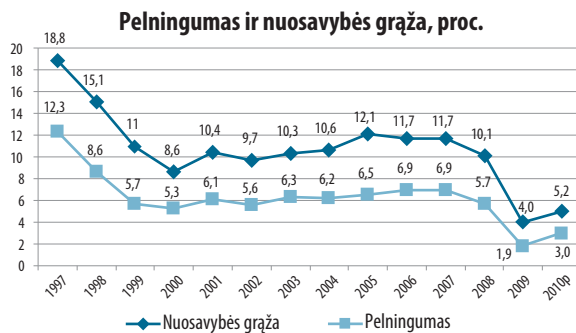
Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

Rinkos dalyvių vertinimais namų ūkių santaupos ir investicijos 2009 m., palyginti su 2008 m., krito net 40 proc. Prognozuojama, kad 2010 m. santaupos sumažės dar 12 proc., investicijos į ilgalaikės vartojimo prekes – 8 proc. Taupymo ir išlaidų ilgalaikėms vartojimo prekėms mažėjimą lemia mažėjančios namų ūkio pajamos, namų ūkiai vis didesnę dalį savo pajamų skyrė trumpalaikio vartojimo, pirmo būtinumo prekėms.

ĮMONIŲ FINANSAI IR INVESTICIJOS

Vertinant įmonių finansinę būklę, paprastai naudojama daug finansinių rodiklių – tai pelningumas, likvidumas, apyvartumas (turto valdymo), darbo efektyvumas, įmonės kapitalo struktūros rodikliai. LLRI tyrime nagrinėjami du dažniausiai taikomi finansų rodikliai: vidutinis pelningumas ir nuosavybės grąža. **Įmonių pelningumas** – tai per metus gautas grynojo pelno ir apyvartos santykis procentais. **Nuosavybės grąža** – tai grynojo pelno ir nuosavo kapitalo santykis procentais.

24-ajame ekonomikos tyrime rinkos dalyviai įmonių finansinę padėtį vertino itin nuosaikiai, neprognozavo jos gerėjimo ir 2010 m. 25-ajame ekonomikos tyrime rinkos dalyvių nuomonės nežymiai pasikeitė, prognozuojama, kad 2010 metai įmonėms bus finansiškai palankesni.

Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

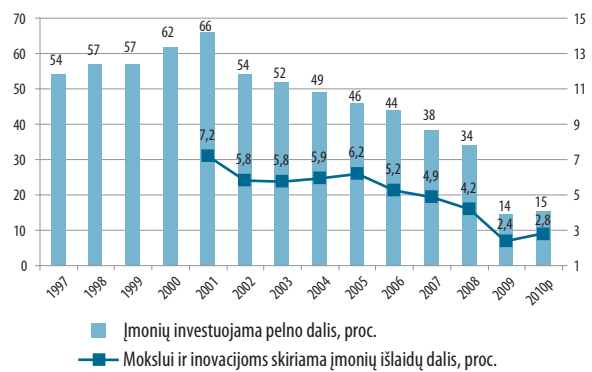
Rinkos dalyvių vertinimais, 2009 m. įmonių pelningumas ir nuosavybės grąža siekė atitinkamai apie 2 ir 4 proc. Tai žemiausias įmonių finansinę padėtį atspindinčių rodiklių vertinimas nuo pat 1997 m., kuomet LLRI atliko pirmąjį ekonomikos tyrimą. Tačiau prognozuojama, kad 2010 m. tiek įmonių pelningumas, tiek nuosavybės grąža augs iki atitinkamai 3 ir 5,2 proc. (2009 rugsėjo mėn. prognozė – 1,4 ir 3,9 proc.).

Vienas iš valdžios deklaruojamų ekonomikos skatinimo plano tikslų yra verslo reguliavimo naštos mažinimas. Deja, LLRI ekonomikos tyrimo duomenimis, reguliavimo našta verslui 2009 m. ne tik nesumažėjo, tačiau išaugo. Tyrimo dalyviai buvo klausiami, kiek procentų per 2009 m. sumažėjo ar išaugo reguliavimo našta verslui. Rinkos dalyvių vertinimu, reguliavimo našta verslui 2009 m. padidėjo beveik dešimtdaliu

(apie 8 proc.). Tai rodo, kad nėra daromi reikalingi valdžios sprendimai verslo naštos mažinimo srityje, neišnaudojamas patikimas ir kryptingas ekonomikos stimuliavimo būdas mažinant reguliavimo našta verslui.

Reguliavimo našta šiame klausime yra laikoma įvairūs teisės aktais numatyti įmonių veiklos įpareigojimai ir apribojimai, pvz., įpareigojimas gamyboje naudoti nustatytas medžiagas ar procedūras, tenkinti patalpų, higienos reikalavimus, gauti licencijas, leidimus, teikti privalomą informaciją ir pan.

Įmonių investuojama pelno dalis, mokslui ir naujovėms skiriama įmonių išlaidų dalis, proc.

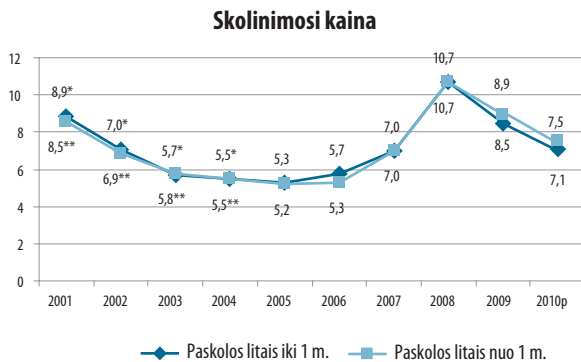
Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

2009 m. pablogėjusi įmonių finansinė padėtis lėmė itin mažą pelningų įmonių investuojamą pelno dalį ir mokslui bei inovacijoms skiriamą įmonės išlaidų dalį. Tyrimo duomenimis, 2009 m. pelningos įmonės investavo tik 14 proc. savo pelno, prognozuojama, kad 2010 m. investicijų dalis nuo pelno padidės iki 15 proc. Rinkos dalyvių vertinimais, įmonės mokslui ir inovacijoms 2009 m. teskyrė 2,4 proc. savo išlaidų, kitais metais skirs 2,8 proc.

Kalbant apie santykinius įmonių finansinius rodiklius taip pat svarbu įvertinti jau aptartą (žr. BVP ir kainų augimas, nedarbas) bazės efektą. Nors 2010 m. prognozuojamas santykinis įmonių finansinių rodiklių gerėjimas, absoliučia apimtimi jis (litais pelno, litais investuoto kapitalo ir pan.) reiškia daug mažiau, kadangi santykiniai rodikliai yra skaičiuojami jau nuo sumažėjusios įmonių nuosavybės, pajamų ar pelno bazės.

PINIGAI

Rinkos dalyvių nuomone, skolintis 2010 m. bus pigiau nei 2009 m. Ekspertai vertina, kad 2009 m. vidutinė palūkanų norma skolinantis litais siekė 8,5-9 proc. 2009 m. rugsėjo mėnesį atliktame ekonomikos tyrime buvo prognozuojama, kad 2010 m. vidutinė palūkanų norma litais sieks apie 10 proc., šiame ekonomikos tyrime rinkos dalyviai prognozuoja, kad vidutiniškai litais bus galima pasiskolinti už 7-7,5 proc.

* 1 m. paskolos litais

** 5 m. paskolos litais

Šaltinis: 25-asis LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimas

Rinkos dalyvių lūkesčius dėl gerėjančios situacijos paskolų rinkoje patvirtina ir 2009 m. pabaigoje 2010 m. pradžioje sparčiai mažėjančios vidutinės tarpbankinės palūkanų normos litais (VILIBOR). 2010 m. sausio pabaigoje 6 mėn. VILIBOR siekė apie 4 proc., per 3 mėnesius nuo lapkričio pabaigos 6 mėn. VILIBOR sumažėjo per pus.

2010 m. sausio pabaigoje Lietuvos banko paskelbtoje kredito įstaigų veiklos apžvalgoje atskleidžiami 2009 m. bankų sektoriaus veiklos nuostoliai. Pagal neaudituoju ataskaitų duomenis, 2009 m. šalies bankai patyrė beveik 3 mlrd. litų nuostolio. Bankų paskolų portfelis per 2009 sumažėjo 14 proc. Teigiama, kad paskolos gyventojams 2009 m. mažėjo gerokai lėtesniu tempu nei paskolos verslui. Įmonėms paskolų portfelis sumažėjo apie 17, fiziniams asmenims – apie 6 proc. Apžvalgoje teigiama, kad paskolų portfelio mažėjimo temptas ateityje turėtų lėtėti.

IŠVADOS:

- 2010 m. sausio mėn. atliktas 25-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas rodo, kad rinkos dalyviai nusiteikę optimistiškiau nei 2009 m. rugsėjo mėn., tačiau optimizmas yra labai nuosaikus. Rinkos dalyviai prognozuoja, kad 2010 m. Lietuvos ekonomika vis dar trauksis, didės nedarbas.
- Rinkos dalyviai mano, kad 2010 m. Lietuvos ekonomika vis dar nežymiai trauksis, BVP smuks 1 proc. Ekspertų vertinimu, 2009 m. Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) sumenko 14,5 proc.
- Vertinant BVP augimo bei santykinų įmonių finansinių rodiklių prognozes, svarbu įvertinti bazės efektą. 2009 m. Lietuvos ekonomikai susitraukus beveik 15 proc., 2010 m. 1 proc. BVP kritimas yra prognozuojamas jau nuo smarkiai susitraukusios BVP bazės 2009 m. Todėl 2010 m., lyginant su prieš tai buvusiais, BVP smukimas bus nežymus, tačiau BVP apimtis bus žymiai mažesnė nei prieš ekonominę krizę. Taip pat, nors 2010 m. prognozuojamas santykinų įmonių finansinių rodiklių gerėjimas, absoliučia apimtimi (litais pelno, litais investuoto kapitalo ir pan.) jis reiškia daug mažiau, kadangi santykiniai rodikliai yra skaičiuojami jau nuo sumažėjusios įmonių nuosavybės, pajamų ar pelno bazės.
- Rinkos dalyviai prognozuoja blogėjančią Lietuvos darbo rinkos padėtį. Manoma, kad nedarbas 2009 m. siekė 15,2 proc., o 2010 m. nedarbo lygis sieks 17,1 proc. (rugsėjo mėnesį rinkos dalyviai 2010 m. prognozavo 15,3 proc. nedarbo lygį). Ekspertų vertinimu, 35 proc. 2009 m. buvusių bedarbių darbo negalėjo rasti dėl priežasčių, nesusijusių su ekonomikos nuosmukiu. Mažinant minimalią algą bei laisvinant darbo santykių reguliavimą 2009 m. darbą būtų galėję rasti 15 proc. arba 40 tūkst. 2009 m. buvusių bedarbių.
- LLRI tyrimo duomenimis, išliks greitesnė eksporto, lyginant su importu, augimo tendencija. Ekspertai prognozuoja, kad 2010 m. importas augs beveik 2 proc., eksportas 5,3 proc. Neigiama BVP prognozė ir prognozuojamas 5 proc. eksporto augimas rodo rinkos dalyvių nuomonę, kad užsienio rinkos atsigaus greičiau nei Lietuvos vidaus rinka, o matoma Lietuvos ekonomikos atsigavimo kryptis – eksportas.
- LLRI tyrimo duomenimis, šešėlis išliks aktualia Lietuvos ekonomikos problema. Šešėlinės ekonomikos dalis BVP 2009 m. siekė 23 proc., 2010 m. ji padidės iki 27 proc. Tyrimo duomenimis, bent dalį savo veiklos šešėlyje 2009 m. vykdė 37 proc. ūkinių subjektų, manoma, kad 2010 m. ši dalis pakils iki 42 proc. Didėjančią šešėlinės ekonomikos

dalį lėmė tiek blogėjanti šalies ekonominė situacija, tiek netinkami valdžios sprendimai, reikalingų reformų nebuvimas.

7. LLRI ekonomikos tyrimo duomenimis, reguliavimo našta verslui 2009 m. ne tik nesumažėjo, bet išaugo. Rinkos dalyvių vertinimu, reguliavimo našta verslui 2009 m. padidėjo beveik dešimtadaliu (apie 8 proc.).
8. Viena iš šešėlinės ekonomikos augimo priežasčių yra auganti mokesčių našta. LLRI tyrimo duomenimis, 2009 m. mokesčių našta siekė net 37 proc. BVP. Rinkos dalyviai prognozuoja, kad mokesčių našta ir toliau augs, 2010 m. ji sieks 38 proc.
9. Namų ūkių finansinė padėtis 2010 m., lyginant su 2009 m., blogės. Manoma, kad vidutinis darbo užmokestis mažės, krentančios namų ūkio pajamos lems mažesnę taupymą, namų ūkiai skirs mažiau lėšų ilgalaikio vartojimo prekėms. Tyrimo duomenimis, vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje 2009 m. siekė apie 1620 Lt, ir lyginant su 2008 m. sumažėjo beveik 10 proc. Prognozuojama, kad 2010 m. jis sumažės dar 6,5 proc. ir bus 1514 Lt.
10. Rinkos dalyviai mano, kad 2010 metai įmonėms bus finansiškai palankesni nei 2009-ieji. 2009 m. įmonių pelningumas ir nuosavybės grąža siekė atitinkamai apie 2 ir 4 proc., prognozuojama, kad 2010 m. įmonių pelningumas ir nuosavybės grąža augs iki atitinkamai 3 ir 5,2 proc.
11. Rinkos dalyvių nuomone, skolintis 2010 m. bus pigiau nei 2009 m. Ekspertai vertina, kad 2009 m. vidutinė palūkanų norma skolinantis litais siekė 8,5 - 9 proc.

25-ojo LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimo dalyvių vertinimai ir prognozės

Rodiklis	2009 m. rugsėjo mėnesio prognozė 2009-iesiems metams	2010 m. sausio mėnesio vertinimas 2009-iesiems metams	2009 m. rugsėjo mėnesio prognozė 2010-iesiems metams	2010 m. sausio mėnesio prognozė 2010-iesiems metams
MAKROEKONOMIKA				
BVP augimas	-16,5	-14,5	-4,5	-1,0
Šešėlinė ekonomika, dalis BVP	24	23	27	27
Eksporto augimas	-13,9	-12,7	4,5	5,3
Importo augimas	-22,1	-18,2	0,2	1,7
Vartotojų kainų pokytis per metus, laikotarpio pabaigoje	2,8	2,0	1,9	2,5
Gamintojų kainų pokytis per metus, laikotarpio pabaigoje	-1,3	-1,9	0,8	2,1
Nedarbo lygis, laikotarpio pabaigoje	15,1	15,2	15,3	17,1
Mokesčių našta, dalis nuo BVP	36	37	38	38
NAMŲ ŪKIAI				
Vidutinis dirbančiojo darbo užmokestis (gautas pinigais po mokesčių)	1584	1620,2	1544	1514
Vidutinės namų ūkio pajamos (visam namų ūkiui)	2553	2683,3	2497	2607
Vidutinės namų ūkio pajamos (vienam žmogui)	971	1020	949	991
Vidutinės namų ūkio santaupos (visam namų ūkiui)	216	239,6	183	211
Vidutinės namų ūkio investicijos (visam namų ūkiui)	131	169,4	122	157
ĮMONĖS				
Vidutinis įmonių pelningumas	1,2	1,9	1,4	3
Vidutinė įmonių nuosavybės grąža	3,1	4,0	3,9	5,2
Vidutinė investicijoms skiriama įmonių pelno dalis	19	14	21	15
Vidutinė mokslui ir inovacijoms skiriama įmonių išlaidų dalis	2,1	2,4	2,6	2,8
PINIGAI				
Skolinimosi iki 1 metų litais kaina, laikotarpio pabaigoje	10,9	8,5	9,7	7,1
Skolinimosi virš 5 metų litais kaina, laikotarpio pabaigoje	11,0	8,9	9,7	7,5
PAPILDOMI KLAUSIMAI				
1. Kaip manote, kiek procentų ekonomine veikla užsiimančių vienetų bent dalį savo veiklos vykdė/ vykdys šešėlyje? (Šešėlį apima „vokeliai“, pajamų nuslėpimas, nelegali gamyba ar paslaugų teikimas, kita veikla bandant nuslėpti mokesčius.)	2009 m.	37,3		
	2010 m.	42,2		
2. Kiek procentų per 2009 m. sumažėjo (-) ar išaugo (+) reguliavimo našta verslui?	8,4			
3. Jūsų nuomone, kokia dalis 2009 metais buvusių bedarbių (procentais nuo visų bedarbių skaičiaus) negalėjo rasti darbo dėl blogos ekonomikos padėties ir kuri dalis dėl per aukštos minimalios mėnesinės algos, griežto darbo santykių reguliavimo?	Dėl blogos ekonomikos padėties	Dėl per aukštos minimalios algos ir griežto darbo santykių reguliavimo		Kitos priežastys
	65	15	20	

INTRODUCTION

The Lithuanian Free Market Institute (LFMI) presents its twenty-fifth survey of the Lithuanian economy, covering estimations of economic indicators for 2009 and updated forecast for 2010. This survey was carried out in January 2010.

LFMI launched the survey of economic variables in 1997. The survey is based on the expert consensus paradigm originating from the theory of rational expectations.¹ This theory states that economic indicators can be related to certain processes in the economy, and market participants use all available information to make estimates and forecasts concerning these processes. The more information market participants possess, the more credible their estimates and forecasts are. It is likely that individuals who are engaged in day-to-day business activities have the most information about the economy, while their successful performance reflects their ability to process this information.

The main goals of the LFMI survey are to provide estimates and forecasts of economic variables in Lithuania based on the opinion of market participants and to analyse factors that have an influence on these estimates and forecasts. The survey is also aimed at comparing the estimates of market participants with official statistics and data from other sources and to offer interpretations of the most distinct differences.

The methodology used in the LFMI survey differs from the methodology used by official institutions, so our aim is to provide alternative estimates of economic indicators. There are three main differences between the LFMI survey and official statistics. First, LFMI survey participants present economic information they have themselves generalised, whereas the Lithuanian Department of Statistics (*Statistics Lithuania*) collects unique information from the business sector and generalises it by statistical methods. Second, the LFMI survey depends on benevolent assessment of market processes by economic experts. *Statistics Lithuania*

collects detailed mandatory reports from enterprises (households can refuse to participate in official surveys). Third, LFMI has chosen economic indicators and defined them so as to make them useful in planning a business activity. *Statistics Lithuania* uses an established methodology to investigate an established set of variables. In addition to that, LFMI presents comprehensive information from its surveys promptly and conveniently. These differences make us believe that the results of LFMI surveys have a practical value for market participants.

The survey constitutes of four parts. Chapter 1 is devoted to macroeconomic indicators: the growth of gross domestic product (GDP), the share of the shadow economy in GDP, import and export growth, changes in consumer and producer prices, the rate of unemployment, and the share of the tax burden in GDP. Chapter 2 covers household indicators, including personal earnings, household income, household savings and household investments. Chapter 3 gives an overview of corporate indicators, including the profit margin, return on equity, return on investments and the share of companies' expenses on science and innovation. Chapter 4 analyses interest rates on loans. Generalised results of the survey are presented in the table at the end of the study.

Fifty-six experts participated in the current survey. The LFMI survey is not representative. We do not aim to have a representation of specific sectors of the economy or regions or enterprises. Our aim is to interview economic experts who represent robust and prospering companies. The respondents are asked not to provide information about their own companies or industries but to estimate indicators reflecting the country's general economic situation on the basis of all available information. Survey participants are requested to focus only on variables that they think they are competent enough to appraise. Most of the respondents in the current survey took part in the previous stages of the project. The list of survey participants is presented at the end of the study.

LFMI expresses its gratitude to the survey participants, to everybody who provided financial support and helped carry out this and previous surveys, and all those who have provided comments and remarks on the study.

¹ The oldest and most famous survey of economists' expectations is the Livingston survey conducted in the United States since 1946. The results of the survey are regularly published on the Philadelphia's Federal Reserve Bank's website <http://www.phil.frb.org>.

MACROECONOMICS

GDP and price growth, unemployment

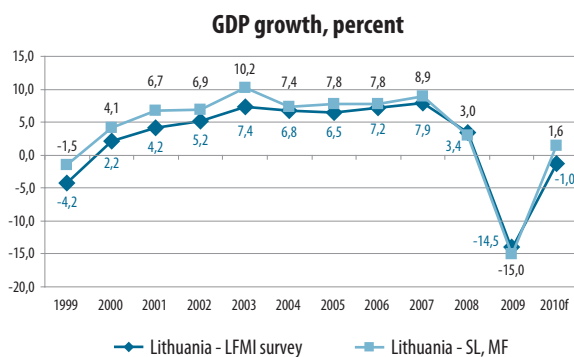
In the survey of the Lithuanian Free Market Institute (LFMI), gross domestic product is understood as the total value of goods and services produced for final consumption within the country, including the shadow economy, during a given period.

In the LFMI survey changes in consumer prices are defined as changes in the average prices of goods and services intended for household consumption by comparing price levels at the end of a given period.

The LFMI survey participants evaluate annual changes in the average prices of production goods intended for further creation of value at the end of a given period. Experts polled by LFMI estimate changes in the prices of goods *bought*, not sold, by producers.

Unemployment is understood as the ratio of the unemployed – persons of working age who are seeking jobs but are not necessarily registered at the Labour Exchange – to the total labour force. The “labour force” then refers to all people of working age. The LFMI survey respondents are asked to evaluate the rate of unemployment at the end of the year.

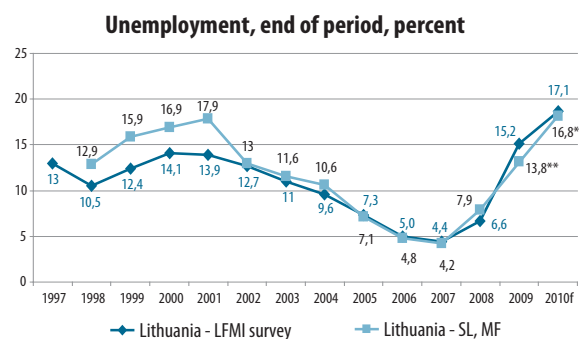
The latest – 25th – survey of the Lithuanian economy was conducted in January 2010. Its results demonstrate that market participants are slightly more optimistic than five months ago – they provided slightly higher estimates and forecasts for the bulk of economic indicators as compared to the previous survey carried out in September 2009. Nonetheless, the optimism is modest; market participants project that the Lithuanian economy will continue to contract and the rate of unemployment will rise in 2010.

Sources: Statistics Lithuania (SL), Ministry of Finance (MF), 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

The respondents of the LFMI survey evaluate that gross domestic product (GDP) went down by 14.5 percent in 2009. They think that the Lithuanian economy will continue to contract at a slower pace – GDP will decline by 1 percent. These figures illustrate that the country’s economy will stabilise this year; however, it will not start to pick up, remaining at nearly the same level in 2010 according to GDP growth.

While evaluating the one-percent decrease in GDP this year, it is very important to take into account the base effect. The Lithuanian economy contracted by nearly 15 percent in 2009, and the one-percent drop in GDP in 2010 has been projected considering the markedly contracted GDP base in 2009. This means that although market participants expect GDP to practically stop going down, the country’s economy will still be in deep recession in 2010 as compared to the period prior to economic decline (e.g. in 2008). GDP will drop very negligibly in 2010, compared to the year before, but the volume of GDP will be significantly smaller than that before the economic crisis.

* Average annual unemployment rate

** 3rd quarter

Sources: Statistics Lithuania (SL), Ministry of Finance (MF), 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

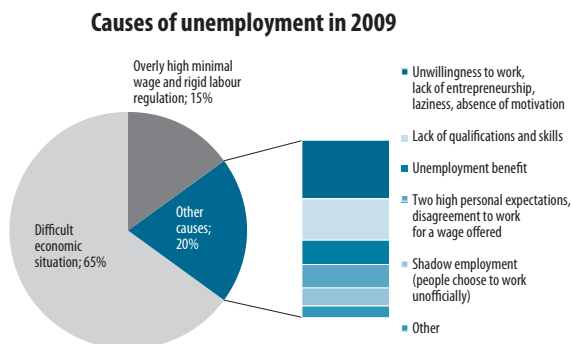
As the LFMI survey shows, the rate of unemployment is among the most pessimistic indicators analysed in this survey. Market participants did not change their estimates of the 2009 unemployment rate as compared to the figures reported in the 24th survey in September 2009. They think that the unemployment rate stood at 15.2 percent last year. However, according to the survey, unemployment will rise to 17.1 percent in 2010 (in September 2009 the LFMI respondents projected that unemployment would stand at 15.3 percent in 2010).

The situation in the labour market is tense. According to the data of the Labour Exchange, 269 thousand unemployed people were registered in Lithuania on 1 January 2010. The number of unemployed more than

doubled in 2009 (the Labour Exchange registered 125 thousand unemployed people in January 2009).

The LFMI survey participants were asked to estimate what portion of the unemployed (as a percentage to all unemployed people) failed to find a job in 2009 as a result of adverse economic conditions, and what portion was unable to get a job due to an overly high monthly minimum wage, rigid employment regulations or other not indicated causes.

Experts polled by LFMI indicated adverse economic conditions as the primary cause of unemployment in 2009. According to them, unfavourable economic conditions were responsible for 65 percent of unemployment in the country. Fifteen percent of the unemployed could not find jobs on account of a too high monthly minimum wage and strict employment regulations. The LFMI respondents think that 20 percent of unemployment can be attributed to other causes (see picture below).

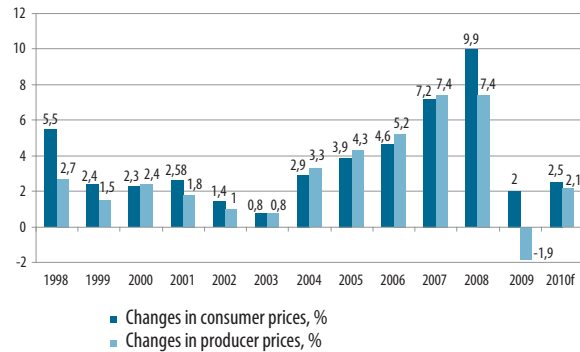

Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

One-third of those polled who indicated other causes of unemployment mentioned people's unwillingness to work and a lack of motivation. The lack of qualification and skills was the second frequently mentioned factor. Too great expectations of those willing to find jobs was the third cause mentioned frequently.

The high rate of unemployment can be explained by the worsening economic situation on the one hand and by personal characteristics of job seekers and labour market regulation on the other. It is important to note that despite overly rigid employment regulation in Lithuania and the existing complicated situation regarding unemployment, the Lithuanian authorities have not embarked on the liberalisation of employment regulation, a means to curb unemployment. According to the LFMI survey, 40 thousand jobless people could have found employment, if the minimum wage had been lowered and labour regulations loosened.

Changes in consumer and producer prices, percent

Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

Market participants changed their estimates and forecasts of consumer and producer price growth insignificantly compared to the 24th survey. As the current survey demonstrates, consumer prices climbed by 2 percent in 2009 and will tend up by 2.5 percent this year. The LFMI respondents estimate that producer prices slid by nearly 2 percent in 2009 and will go up by just more than 2 percent this year. The price level in Lithuania is being pushed down as demand for goods and services falls, the price of electricity rises (after the closure of the Ignalina nuclear power plant) and the prices of energy resources on global markets mount.

Imports and exports

The LFMI survey analyses changes in the value of exported and imported goods and services, both reported and unreported, during a given period as compared to the preceding period.

Market participants reported nearly the same estimates of export growth in 2009 as compared to the forecasts provided in September 2009. According to the survey, exports slumped by nearly 13 percent in 2009 (in September the LFMI respondents thought that exports would decline by 14 percent in 2009). Market participants are more optimistic about the prospects of export development in 2010: they project that exports will grow by 5.3 percent this year.

As the survey shows, imports dropped by 18 percent in 2009. Market participants forecast that imports will grow by nearly 2 percent in 2010. Exports will continue to grow at a higher rate compared to imports. This trend indicates that market participants envisage a faster recovery of foreign markets, compared to the Lithuanian market, and see exports as the direction for the recuperation of the Lithuanian economy.

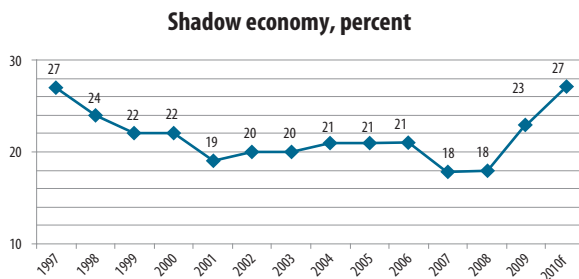

Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

The shadow economy and the tax burden

The shadow economy is defined as a share in total GDP of goods produced and services rendered for final consumption within the country and unreported for the purpose of avoiding taxes and/or regulations.

In the LFMI survey the tax burden is understood as the ratio of total tax revenues of state and municipal budgets and funds to gross domestic product (GDP).

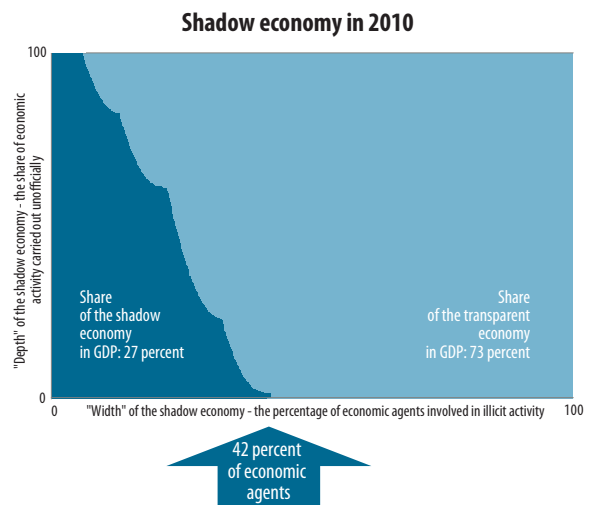
Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

The LFMI survey shows that illicit activity remains an acute problem of the Lithuanian economy. According to market participants polled by LFMI, the share of the shadow economy in GDP accounted for 23 percent in 2009, increasing by as much as 5 percentage points compared to 2008. Market participants anticipate a further growth of the underground economy this year. The share of the shadow economy is expected to account for about 27 percent of GDP in 2010.

Market participants polled by LFMI were asked to indicate the proportion of economic agents who at least in part operated underground in 2009 and were going to do so in 2010. The LFMI respondents reported that 37 percent of businesses were involved in illicit activity in 2009, and a total of 42 percent

of the Lithuanian enterprise will go off the books in 2010. The shadow economy here refers to “envelope” wages, income concealing, illegal production or service provision, and other activities tailored to hide income. The goal of this question was to find out the scope of the shadow economy as a proportion of economic agents involved in unreported activity, rather than as a share in GDP.

The two indicators mentioned (the share of the shadow economy in GDP and the proportion of economic agents involved in illicit activity) define the shadow economy differently. The proportion of economic agents involved in illicit activity could be entitled as the width of the shadow economy. This indicator shows the spread of illicit activity among economic agents, that is, how many of them at least in part are involved in illicit activity. The share of the shadow economy in GDP could be labelled as the depth of the shadow economy since it reflects the portion of business activity conducted in the shadow. The visualisation of the shadow economy in 2010 based on these two indicators is presented in the picture below.

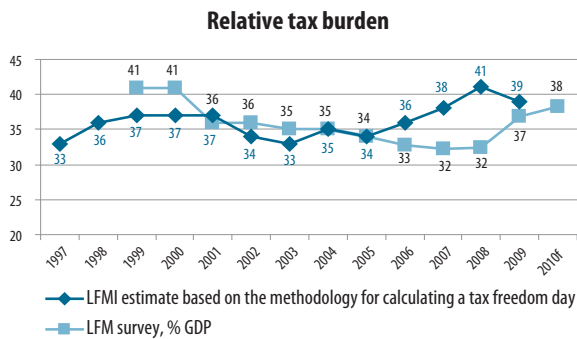
Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

Forty-two percent of businesses generate 27 percent of GDP in the informal sector. This illustrates that the width of the shadow economy is more significant than its depth – a big portion of economic agents go off the books, but they operate underground only in part.

The rapidly expanding shadow economy can be related to both the worsening economic situation and the Lithuanian economic policy. The growing tax burden, a heavy administrative burden for companies and strict employment regulation are the main factors behind the booming illicit activity. Lithuania’s deci-

sion makers should target these particular areas, if they seek to lessen the scope of the shadow economy.

Sadly, the Lithuanian authorities propose measures to fight the shadow economy that are aimed at increasing penalties to individuals and companies involved in illicit activity, rather than at liberating bureaucracies, employment regulations and the tax burden. Although authorities declare that it is necessary to lower the administrative burden for businesses, to streamline the legal environment for companies and to reform controlling institutions, the proposed measures against the shadow economy do not encompass specific actions towards this direction.

Source: LFMI, 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

The growing tax burden is among the causes of the swelling shadow economy. As the LFMI survey indicates, the tax burden was as much as 37 percent of GDP in 2009 – a record-high, five-percentage point, increase compared to 2008. Market participants believe that the tax burden will continue to grow, constituting 38 percent of GDP in 2010.

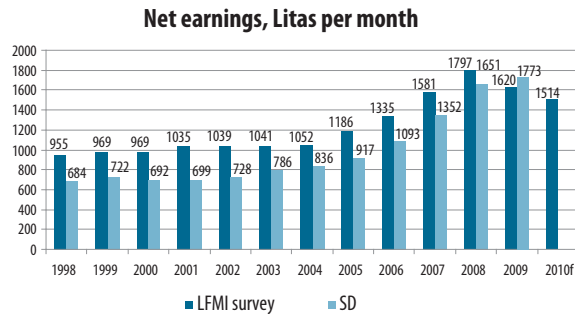
HOUSEHOLDS

Household income

In the LFMI survey, household income is defined as the average monthly money income received by a household. It includes salaries and wages, pensions, scholarships, interest, dividends, rent, gifts, winnings, bribes, allowances and other reported and unreported income. A household is understood as a person or a group of persons sharing one budget.

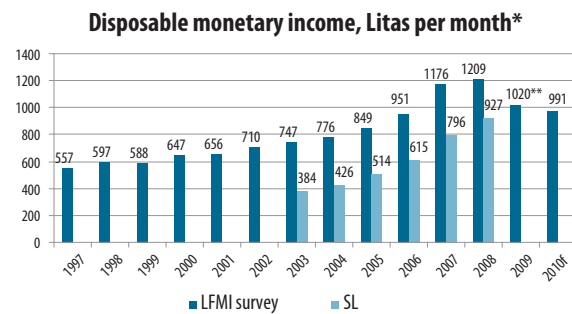
Average monthly earnings refer to the average monthly reported or unreported monetary remuneration for work after tax.

In the current survey market participants provided more optimistic estimates regarding households' financial situation in 2009 compared to the previous survey done in September. Even so, they think that households' financial situation will deteriorate in 2010 compared to 2009. According to the survey, average earnings will decline, household savings will shrink in line with falling household income and households will spend less money on consumer durables.

Sources: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy, Statistics Lithuania (SL)

As the LFMI survey shows, average net earnings amounted to about 1,620 Litass per month in 2009, a nearly 10-percent slide compared to 2008. Market participants believe that average net earnings will continue to drop, by 6.5 percent, totalling 1,514 Litass per month in 2010. Lithuania will return to the period between 2006 and 2007 as regards the level of nominal average net earnings. Rapidly rising unemployment is the key factor behind decreasing earnings (see *GDP and price growth, unemployment*). Wages are also driven down by the situation on the labour market - a result of both the current economic situation and employment regulation - when the number of job seekers markedly outstrips that of jobs.

*per household member (starting from 2008, an average household consists of 2.63 persons)

** Including outliers - 1,044 Litass

Sources: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy, Statistics Lithuania (SL)

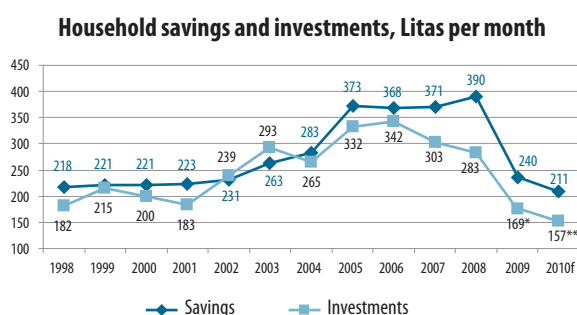
Market participants polled by LFMI think that household income went down more significantly in 2009 than average net earnings did. They estimate that disposable monetary income per household member amounted to 1,020 Litass per month in 2009 (a 16-percent decrease compared to 2008). Disposable income went down more rapidly than did personal earnings as a result of markedly rising unemployment in 2009. Income of households where people lost jobs diminished, but such individuals are not included when estimating average earnings.

According to the survey, monetary household income will fall by 3 percent in 2010, totalling 991 Litass per month.

Household savings and investments

Household investments refer to average monthly expenditures on consumer durables, securities, leasing as well as other investments in business and repaid loans for which durable goods had been purchased. Household savings are understood as an average amount of money saved by a household (after investments and other expenses), including bank deposits, money held at home or lent.

In the current survey, market participants were slightly more optimistic about the developments in household savings and investments in 2009 and 2010 than in the previous survey. However, a downward trend in both household savings and household income remains. Just like in the previous survey, market participants believe that shrinking household income will considerably slash household savings and investments in consumer durables. Bearing in mind that the bulk of consumer durables are imported to Lithuania, a modest forecast of import growth in 2010 confirms the downward tendency of investment growth.

*Including outliers - 259 Litass

** Including outliers - 239 Litass

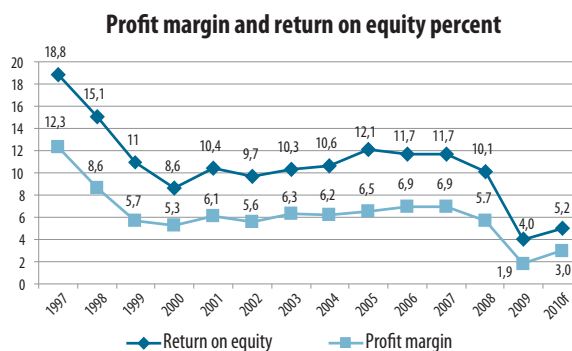
Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

Market participants estimate that household savings and investments plummeted down by a total of 40 percent in 2009 compared to 2008. Household savings are expected to slump by 12 percent in 2010 and investments in consumer durables will go down by 8 percent. A reduction in household savings and investments can be explained by declining household income. In addition, households spent an increasing portion of their income on consumer non-durables and primary commodities.

CORPORATE FINANCES AND INVESTMENTS

In estimating the financial situation of companies a wide range of financial indicators is used. These are the profit margin, liquidity, turnover (asset management), labour efficiency and corporate capital structure. The LFMI survey analyses the two most frequently used corporate indicators, the profit margin and the return on equity. **The profit margin** is the ratio of net profits to net sales over a given period of time expressed in percent. **The return on equity** is the ratio of net profits to equity capital expressed in percent.

In the 24th survey of the Lithuanian economy market participants were especially moderate in evaluating the financial situation of companies, not expecting its improvement in 2010 either. In the 25th survey market participants slightly changed their opinion, predicting that the year 2010 will be more favourable to companies.

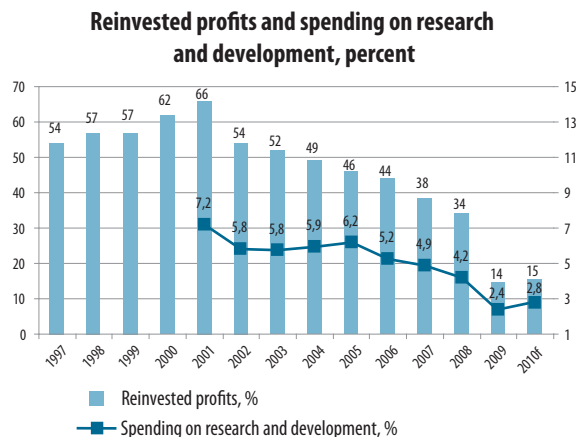
Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

According to market participants, the profit margin and the return on equity averaged 2 and 4 percent respectively in 2009. These are the lowest corporate indicators provided in the LFMI survey ever since 1997 when this project was launched. However, the survey indicates that both the profit margin and the return on equity will increase and average 3 and 5.2

percent respectively in 2010 (in September 2009 the respective figures were 1.4 and 3.9 percent).

A reduction of the regulatory burden for businesses is one of the government-declared goals set forth in the plan for stimulating the Lithuanian economy. Unfortunately, according to the LFMI survey, the regulatory burden not just remained unabated, but also increased in 2009. The LFMI survey participants were asked to evaluate to what extent the regulatory burden for companies diminished or grew in 2009. According to them, the regulatory burden increased by nearly one-tenth (around 8 percent). Such results illustrate that the government has not made the needed moves towards reducing bureaucracies for businesses, thus failing to take advantage of a reliable and purposeful way of economic stimulation by cutting the red tape for companies.

(In this question the regulatory burden refers to various obligations and restrictions on business activity laid down in legal acts, e.g. an obligation to use specified materials or procedures in the process of production, to meet premises and hygiene requirements, to obtain licences and permits, to provide mandatory information, etc.)

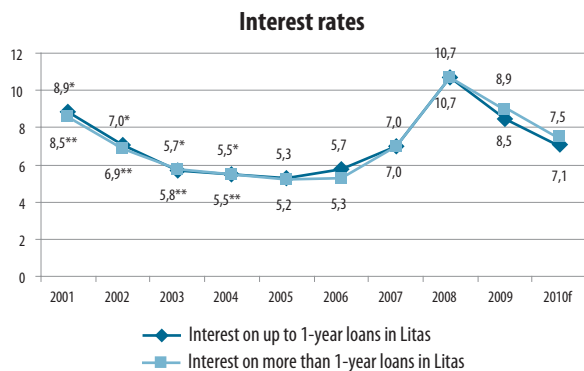
Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

As a result of marked deterioration of their financial situation in 2009, profitable companies reinvested only small shares of their profits and spent petty amounts on research and development. As the LFMI survey illustrates, profitable companies reinvested only 14 percent of their profits in 2009; the share of reinvested profits is expected to increase to 15 percent in 2010. Market participants think that expenses on research and development accounted for barely 2.4 percent of companies' total expenses in 2009 and will account for 2.8 percent in 2010.

Speaking about corporate financial indicators in relative terms, it is also important to evaluate the already discussed base effect (see *GDP and price growth, unemployment*). Although companies' financial indicators are projected to improve in 2010 in relative terms, the improvement in absolute terms (in Litas of profit, in Litas of invested capital and the like) will be very negligible since relative indicators are calculated from a diminished base of return on equity, income or profit.

MONEY

According to the LFMI survey, the price of borrowing will go down in 2010 compared to 2009. Market participants think that interest on loans denominated in Litas was between 8.5 and 9 percent in 2009. In the previous survey market participants projected that interest on loans in Litas would stand at about 10 percent in 2010, but in the current survey they predict that interest on loans held in Litas will be from 7 to 7.5 percent.

* 1-year loans in Litas; ** 5-year loans in Litas

Source: 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

Interbank interest rates (VILIBOR) fell in late 2009 and early 2010, which also signals that the situation in the credit market is improving. At the end of January 2010, six-month VILIBOR stood at about 4 percent, down by half in three-month period from November.

A monetary survey and balance sheet of monetary financial institutions, released by the Bank of Lithuania at the end of January, presents losses sustained by the banking sector in 2009. According to unaudited data, the country's banks incurred total losses of nearly 3 billion Litas in 2009. The loan portfolio shrank by 14 percent in 2009. It is stated in the report that lending to households decreased at a slower pace than did lending to companies last year. Loans to companies shrank by 17 percent and loans to households went down by 6 percent. Nevertheless, according to the report, the loan portfolio will diminish at a lower rate in the future.

CONCLUSIONS

1. The 25th survey of the Lithuanian economy conducted in January 2010 indicates that market participants are more optimistic now than they were in September 2009. However, the optimism is very modest. Market participants predict that the Lithuanian economy will continue to contract in 2010, with unemployment being on the rise.
2. According to the survey, the country's economy will continue to contract insignificantly in 2010 – GDP will decline by 1 percent. Market participants polled by LFMI think that Lithuania's GDP went down by 14.5 percent in 2009.
3. While evaluating the forecasts of GDP growth and corporate financial indicators in relative terms, it is important to consider the base effect. The Lithuanian economy shrank by nearly 15 percent in 2009, and the one-percent drop in GDP in 2010 has been projected keeping in view the markedly contracted GDP base in 2009. Therefore, GDP will go down very negligibly in 2010 compared to the year before, but the volume of GDP will be much smaller than that before the economic crisis. Equally the same, although companies' financial indicators are projected to improve in 2010 in relative terms, the improvement in absolute terms (in Litas of profit, in Litas of invested capital and the like) will be very negligible since relative indicators are calculated from a diminished base of return on equity, income or profit.
4. Market participants think that the situation in the Lithuanian labour market will deteriorate further. According to the survey, unemployment stood at 15.2 percent last year and will rise to 17.1 percent in 2010 (in September 2009 the LFMI respondents projected that unemployment would be 15.3 percent in 2010). Experts polled by LFMI think that 35 percent of the unemployed were unable to find jobs in 2009 as a result of factors, not related with economic decline. Fifteen percent, or 40 thousand, jobless people could have found jobs last year, if the minimum wage had been slashed and labour regulations loosened.
5. As the survey demonstrates, exports will continue to grow at a higher rate compared to imports. Market participants forecast that imports will grow by nearly 2 percent in 2010 and exports will edge up by 5.3 percent. A negative GDP forecast and the projected five-percent export growth indicate that market participants anticipate a faster recovery of foreign markets compared to the Lithuanian market and see exports as the course for the recuperation of the Lithuanian economy.
6. The LFMI survey shows that illicit activity remains an acute problem of the Lithuanian economy. According to market participants polled by LFMI, the share of the shadow economy in GDP accounted for 23 percent in 2009. The share of the shadow economy is expected to increase in 2010, accounting for about 27 percent of GDP. The LFMI respondents reported that 37 percent of businesses were involved in illicit activity in 2009, and a total of 42 percent of the Lithuanian enterprise will go off the books in 2010. The rapidly expanding shadow economy can be related to both the worsening economic situation and an improper economic policy which lacks indispensable reforms.
7. According to the LFMI survey, the regulatory burden for companies not just remained unabated, but also turned heavier in 2009. Market participants think that the regulatory burden increased by nearly one-tenth (about 8 percent) last year.
8. The growing tax burden is among the causes of the swelling shadow economy. As the LFMI survey shows, the tax burden was as much as 37 percent of GDP in 2009. Market participants believe that the tax burden will continue to grow, constituting 38 percent of GDP in 2010.
9. Market participants think that households' financial situation will deteriorate in 2010 compared to 2009. According to the survey, average personal earnings will decline, household savings will decrease in line with falling household income and households will spend less money on consumer durables. As the LFMI survey shows, average net earnings amounted to about 1,620 Litas per month in 2009, a nearly 10-percent slide compared to 2008. Market participants believe that average net earnings will continue to drop, by 6.5 percent, totalling 1,514 Litas per month in 2010.
10. According to the survey, the year 2010 will be more auspicious to companies than the previous year. Market participants believe that the profit margin and the return on equity averaged 2 and

4 percent respectively in 2009. They expect that both the profit margin and the return on equity will increase and average 3 and 5.2 percent respectively in 2010.

11. According to the LFMI survey, the price of borrowing will go down in 2010 compared to 2009. Market participants think that interest on loans in Litas was between 8.5 and 9 percent in 2009.

Estimates and forecasts from the 25th LFMI survey of the Lithuanian economy

Indicator	Forecast for 2009 reported in September 2009	Estimate of 2009 reported in January 2010	Forecast for 2010 reported in September 2009	Estimate of 2010 reported in January 2010
MACROECONOMICS				
GDP growth	-16,5	-14,5	-4,5	-1,0
Shadow economy, share in GDP	24	23	27	27
Export growth	-13,9	-12,7	4,5	5,3
Import growth	-22,1	-18,2	0,2	1,7
Changes in consumer prices, end of period	2,8	2,0	1,9	2,5
Changes in producer prices, end of period	-1,3	-1,9	0,8	2,1
Unemployment rate, end of period	15,1	15,2	15,3	17,1
Tax burden, share in GDP	36	37	38	38
HOUSEHOLDS				
Personal earnings (received in money after tax)	1584	1620,2	1544	1514
Household income (entire household)	2553	2683,3	2497	2607
Household income (per household member)	971	1020	949	991
Household savings (entire household)	216	239,6	183	211
Household investments(entire household)	131	169,4	122	157
COMPANIES				
Profit margin	1,2	1,9	1,4	3
Return on equity	3,1	4,0	3,9	5,2
Share of reinvested profits	19	14	21	15
Spending on research and development	2,1	2,4	2,6	2,8
MONEY				
Price of borrowing of up to 1-year loans in Litas, end of period	10,9	8,5	9,7	7,1
Price of borrowing of more than 5-year loans in Litas, end of period	11,0	8,9	9,7	7,5
ADDITIONAL QUESTIONS				
1. What, in your opinion, is the percentage of economic agents who at least in part operated or will operate unofficially? (The shadow economy here refers to "envelope" wages, income concealing, illegal production or service provision, and other activities tailored to hide income.)	2009	37,3		
	2010	42,2		
2. To what extent the regulatory burden for companies decreased (-) or increased (+) in 2009 (in percent)?	8,4			
3. What, in your opinion, is the proportion of the unemployed in 2009 (as a percentage to all unemployed people) could not find jobs due to the difficult situation and what proportion due to an overly high minimum wage and strict labour regulation?	Due to difficult economic situation	Due to an overly high minimum wage and strict labour regulation	Other causes	
	65	15	20	

TYRIMO EKSPERTAI / SURVEY PARTICIPANTS

Valdas Ancuta (UAB „Vilpra“); Saulius Bačauskas (APRANGOS GRUPĖ); Antonis Balkūnas (UAB „Vokė – III“); Andrejus Boicovas (UAB „SEB Venture Capital“); Semion Bondarev (AB mašinių gamykla „Astra“); Antanas Bosas (UAB „Vakarų Lietuvos pramonės ir finansų korporacija“); Rasa Bumblienė (UAB „Alna“); Saulius Buteliauskas (UAB „Baltisches Haus“); Viktorija Čertokaitė (UAB „Omnitel“); Deimantas Dalibogas (AB „Lėvu“); Nerijus Datkūnas (UAB „Omnitel“); Žaneta Fomova (UAB „JCDecaux Lietuva“); Donatas Frėjus (investicinis bankas „Finasta“); Dalius Gesevičius (AB „Panevėžio statybos trestas“); Darius Janulevičius (UAB „Hermis Capital“); Vytautas Jokužis (UAB „Elinta“); Arūnas Jonuška (UAB „Orion Global Pet“); Irmantas Kandratavičius (UAB „IBM Lietuva“); Edmundas Kaušikas (AB „Ūkio bankas“); Darius Klimašauskas (UAB „KPMG Baltic“); Tomas Krakauskas (UAB „Finasta investicijų valdymas“); Rimantas Kraujalis (Eksma įmonių grupė); Rolandas Lideikis (AB „Gubernija“); Vytautas Mamaitis (AB „Montuotojas“); Laima Martinkutė (FMĮ „Finasta“); Remigijus Mielinis (UAB „Armila“); Šarūnas Nedzinskas (AB DnB NORD bankas); Kristina Ostrauskaitė (UAB „Inta“); Dijana Pėlikienė (AB „Klaipėdos nafta“); Vita Petrošienė (AB „ORLEN Lietuva“); Raimondas Rajeckas (AB „Invalda“); Daiva Rakauskaitė (UAB „Strata“); Rimantas Rudzkiš (AB DnB NORD bankas); (Vaidotas Rūkas (UAB „Invalda turto valdymas“); Arūnas Rumskas (UAGDPB „Aviva Lietuva“); Vytautas Silevičius (UAB „Doleta“); Virginijus Stanislovaitis (UAB „Philip Morris Baltic“); Ignas Staškevičius (UAB „NDX energija“); Vygantas Subačius (UAB „Morita“); Apolinaras Škikūnas (UAB „Microsoft Lietuva“); Albinas Šveikauskas (UFMAB „Diskontas“); Viktorija Trimbel (UAB „Prime investment“); Gintas Umbrasas (UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“); Valdemaras Vaičekauskas (UAB „Hortus Investment“); Rolandas Vainutis (UAB „Smurfit Kappa Baltic“); Audrius Valatkevičius (UAB „Verdispar Project Development“); Viktoras Valentukevičius (AB „Lietuvos dujos“); Taurimas Valys (Baltijos plėtros fondas); Vytautas Valutis (AB „Klaipėdos energija“); Jonas Varkauskas („IF P&C Insurance AS“ filialas); Giedrius Vegys (AB TEO LT); Laimutė Voverienė (UAB „Traidenis“); Lina Vrubliauskienė (AB bankas „Swedbank“); Jolita Žilionytė (AB „Audimas“); Audrius Žiugžda (AB TEO LT); Vitalijus Žuta (UAB „Fortum Heat Lietuva“).

LIETUVOS EKONOMIKOS TYRIMAS 2009/2010 (2)
A SURVEY OF THE LITHUANIAN ECONOMY 2009/2010 (2)

LIETUVOS LAISVOSIOS RINKOS INSTITUTAS

J. Jasinskio g. 16A, 01112 Vilnius
Tel. (8 5) 252 6255, faks. (8 5) 252 6258, el.p. llri@lrinka.lt
www.lrinka.lt, www.blogas.lt/LLRI

LITHUANIAN FREE MARKET INSTITUTE

16A J. Jasinskio St., LT-01112 Vilnius, Lithuania
Tel. +370 5 252 6255, fax. +370 5 252 6258, lfmi@freema.org
www.freema.org

Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Žalgirio g. 90, LT-09303 Vilnius